

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра українознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-педагогічної роботи
доц. Селюк І.І.

[Signature]

_____ 20____ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«Основи християнської етики та моралі»

(назва навчальної дисципліни)

підготовки фахівців

рівня вищої освіти магістр

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»

заочна форма навчання

Вибіркова компонента

Обговорено та ухвалено на на
методичному засіданні кафедри
українознавства Протокол № 8
від "23" травня 2022 р.

Завідувачка кафедри д. філол. н.

Єщенко Т. А. *[Signature]*

Затверджено профільною
методичною комісією з
гуманітарних дисциплін
Протокол №4 від "31" травня
2022 р. Голова профільної
методичної комісії д. філол. н.

Єщенко Т. А. *[Signature]*

ЛЬВІВ, 2022

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДАНИЛА
ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра українознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-
педагогічної роботи
доц. Солонинко І.І.

“ ___ ” _____ 20 ____ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«Основи християнської етики та моралі»

(назва навчальної дисципліни)

**підготовки фахівців
рівня вищої освіти магістр
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»
заочна форма навчання
Вибіркова компонента**

Обговорено та ухвалено на на
методичному засіданні кафедри
українознавства Протокол № 8
від “23” травня 2022 р.
Завідувачка кафедри д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

Затверджено профільною
методичною комісією з
гуманітарних дисциплін
Протокол №4 від “31” травня
2022 р. Голова профільної
методичної комісії д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

Навчальна програма дисципліни «Основи християнської етики» для студентів 1 курсу фармацевтичного факультету заочного відділення, які навчаються за спеціальністю 226 «Фармація. Промислова фармація», укладена кандидатом наук із державного управління, доцентом Терешкевич Галиною Тарасівною (с. Діогена) на підставі примірної програми навчальної дисципліни «Боетика», що затверджена ДУ «Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти МОЗ України» від 01.06.2017 року та навчальної програми, затвердженої профільною методичною комісією (протокол №4 від 31 травня 2022 року)

Зміни та доповнення до програми навчальної дисципліни на 2022-2023 н.р.

№ з / п	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата і № протоколу засідання кафедри		Примітки

Завідувач кафедри українознавства д.філол.н. Єщенко Т. А.
(назва кафедри, прізвище, вчене звання)

УКЛАДАЧ: магістр релігійних наук, к. н. з держ. упр., доцент кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Г.Т. Терешкевич (с. Діогена)

РЕЦЕНЗЕНТИ :

О. М. Христенко: к. пед. н., доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, к. пед. н., доцент

Н. В. Коляденко: д. мед. н., завідувач кафедри загальномедичних дисциплін і психосоматики ПрАТ «МАУП», член Товариства православних лікарів України

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи християнської етики і моралі» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти), галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальності – 226 «Фармація. Промислова фармація» освітньої програми курсу за вибором «Основи християнської етики і моралі»

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Вивчення курсу “Основи християнської етики та моралі” для підготовки фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти), галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальності – 226 «Фармація. Промислова фармація» у закладах вищої медичної освіти України зумовлене такими причинами:

— загальною кризою моральних цінностей, наслідком якої є нівелювання пошани людського життя, намаганням у певному розумінні підпорядкувати природний закон цивільному праву: все те, що дозволене правом, етично дозволене, але така пропаганда зазвичай хибна;

— складним процесом переборювання дехристиянізації особистого і суспільного життя;

— поширенням концепції абсолютної свободи індивіда, владної людини зі своїми інтересами, переконаннями, суб'єктивними оцінками і домаганнями, що може призвести до поневолення людиною інших людей;

— проникненням у суспільну ментальність “культури смерті”, яка виражає тенденцію драматичної агресивності, спрямована на людське життя, сприяє широкому проникненню в суспільство індивідуалістичних, матеріалістичних, утилітарних ідей;

— глибокою духовною кризою, якої зазнала Україна внаслідок панування недавнього тоталітаризму та масового атеїзму, бездуховного виховання членів суспільства на державному, політичному, побутовому рівнях (корупція, ошуканство, зневага до людини, злочинність, самогубство, пияцтво, наркоманія, розлучення, аборти, контрацепція тощо); —

потребою відповідності між поняттями: “знати, говорити і жити”;

потребою реалізації конституційної відповідальності за виховання дітей, підлітків, молоді на засадах християнської етики і моралі;

— потребою не тільки фахової підготовки студентів, а й виховання їх у душі любові до ближнього, милосердя, готовності до самопожертви в ім'я хворих, співчуття їм у горі, високої гуманності, моральності.

Курс «Основи християнської етики і моралі» належить до відносно нових комплексів аксіологічних орієнтацій громадянського суспільства в Україні, особливо за умов девальвації духовних і моральних цінностей.

В силу традиційно-релігійно-духовної орієнтації ментальності українського суспільства вивчення названого курсу сприятиме формуванню особи студента на засадах альтруїзму, людяності та обов'язку у відношенні до хворого, милосердя, чесності, працьовитості; духовно багаті особистості. Цьому сприяє і та обставина, що програма складена без конфесійної тенденційності, носить екуменічний характер, адаптована до багатоконфесійності.

В програму включені теми методологічного спрямування, зокрема, порівняльний аналіз категорій і понять як загальнолюдської, так і християнської етики. Розглядаються дискусійні проблеми співвідношення світської і релігійної моралі.

Елективний курс “Основи християнської етики і моралі”:

а) базується на вивченні студентами основних положень християнської етики і моралі, особливо в медицині.

б) закладає висвітлення багаточисленних проблем загальнолюдської і християнської етики на базі поєднання духовного і філософсько-наукового рефлексування, поглибленого розуміння змісту категорій світської і релігійної моралі.

в) надає можливість студентам оволодіти системою сучасних вимог до знань, умінь, навичок та набуття

компетентностей, необхідних майбутнім лікарям у їхній професійній діяльності.

г) сприяє належному вирішенню питань щодо розуміння хворого та його проблем, уміння керуватися у своїй повсякденній діяльності засадами, нормами та правилами християнської загальнолюдської медичної етики як органічних складових професіограми медичного працівника.

Під час вивчення курсу “Основи християнської етики і моралі” студент-медик повинен засвоїти механізми та прийоми християнської етики і моралі, загальні поняття, витoki, принципи засад здорового способу життя, а також аспекти професійної поведінки діяльності лікарів із врахуванням особистості хворих і їх оточення у різних сферах медичної практики (терапія, хірургія, акушерство та гінекологія, педіатрія, психіатрія, соціальна медицина тощо).

Підготовка студентів проводиться з використанням на практичних заняттях відео - та художнього матеріалу з проблем християнської етики і моралі, навчально-методичних стендів тощо. Проводяться навчально-ігрові заняття за допомогою постановок сцен з життя, де ненав'язливо і повчально подається потрібний матеріал, що формує морально-етичну свідомість майбутніх медичних працівників.

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них			Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Аудиторних			
		Лекцій (годин)	Практичних занять (год.)		
Назва дисципліни: «Основи християнської етики і моралі»	3 кредит 90 год.	2	2	86	1 курс залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вчинки людини.

Міждисциплінарні зв'язки: при вивченні курсу сприятливим чинником є взаємодія із природничо-науковими, соціально-гуманітарними та професійними дисциплінами (зокрема основами біоетики та біобезпеки, медичною біологією, основами цитології та ембріології, філософією, історією України та української культури, акушерством і гінекологією, хірургією, соціальною медициною, анестезіологією та інтенсивною терапією, паліативною та хоспісною допомогою, курсами за вибором: медичною біоетикою, деонтологією в медицині, релігієзнавством, етикою, естетикою; соціальною психологією, тощо).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. **Метою** навчальної дисципліни “Основи християнської етики і моралі ” є поглиблене вивчення студентами основ християнської етики і моралі як фундаменту моральних, абсолютних, вічних, незмінних, загальнолюдських цінностей (істини, благочестя, добра, любові, краси, гідності, обов'язку, совісті, честі) та засад, і на їх основі формування у студентів християнських моральних чеснот, а також свідомої та відповідальної їх особистості.

1.2. **Основними завданнями** навчальної дисципліни “Основи християнської етики і моралі” є:

- утверджувати засади християнської етики і моралі, сприяти духовному збагаченню та удосконаленню майбутніх фахівців лікарської справи на основі християнського віровчення;
- формувати у студентів критичне мислення, що передбачає спостережливість, вміння дискутувати, міркувати і вирішувати згідно з власним сумлінням морально-етичні проблеми у вільний і відповідальний спосіб;
- вивчати питання добра і зла в світлі розуму, просвітленого вірою, який ґрунтується на Божому

Слові – Біблії;

- спрямовувати виховний процес до дій, які спонукають людину до доброти, людяності, милосердя, чесності, працьовитості, пошани гідності людини як особистості та усвідомлення своєї відповідальності перед Богом, собою, пацієнтами, Батьківщиною, родиною, людством; - формувати в студентів християнські цінності, розуміння об'єктивних моральних норм; - розкривати глибинний сенс покликання лікаря через приклад Христового служіння.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Стандарт визначає набуття магістром 7 кваліфікаційного рівня згідно НРК України. Оскільки дисципліна викладатиметься на 3 курсі, то інтегральна компетентність буде набуватись поступово у процесі інтеграції спеціальних компетентностей християнської етики і моралі з тими, що надаватимуться іншими навчальними курсами.

Згідно з вимогами Стандарту, дисципліна забезпечує набуття студентами

компетентностей: *інтегральна:* здатність розв'язувати складні життєві та професійні практичні проблеми, пов'язані з міжлюдськими відносинами, професійною комунікацією лікаря, моральним вибором та відповідальністю, що передбачає застосування основних положень християнської етики і моралі й характеризується комплексністю та невизначеністю умов; *загальні:*

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;
- цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- здатність розробляти та управляти проектами;
- здатність усвідомлювати рівні можливості та відмінності, гендерні проблеми;

спеціальні (фахові, предметні):

- володіння навичками дефініції понять християнської етики і моралі;
- розуміння і вміння використовувати основні етичні поняття для концептуалізації конкретних проблемних ситуацій;
- вміння розуміти власну професійну самоактуалізацію у контексті християнської етики і моралі; - здатність екстраполювати християнські світоглядні цінності та об'єктивні моральні норми на практичні життєві ситуації та професійну діяльність; - здатність структурно аналізувати передумови конфлікту;
- здатність створювати стратегії вирішення конфлікту, засновані на принципі спільного блага і конструювання нових можливостей.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Загальні					
1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	Знання про походження, особливості та зміст основних християнських літературних першоджерел (Біблії)	Вміння аналізувати тексти Святого Письма, робити відповідні висновки		Здатність «знаходити» у Книзі книг відповіді на важливі життєві питання
2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях		Вміння знаходити відповідні логічні зв'язки, подібності між ідеями християнського віровчення та конкретними життєвими та професійними ситуаціями	Навички міжособистісної комунікації на засадах поваги та любові до ближніх	Готовність робити вибір за голосом сумління і на користь ближніх, нести моральну відповідальність за професійну діяльність
3	Здатність бути критичним і самокритичним		Вміння аналізувати власну поведінку (вчинки, вибір) та поведінку інших людей з точки зору християнських цінностей та чеснот	Навички комунікації з метою сприяння духовному розвитку та вдосконаленню різних груп людей – пацієнтів, колег тощо	Готовність показувати власний приклад переміни, виправлення та недопущення попередніх негативних дій
4	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	Знання про закономірності розвитку суспільства на християнських моральних засадах	Здатність знаходити відповідні логічні зв'язки між потенціалом християнської етики та актуальними викликами перед сучасною освітою, наукою, медициною		Готовність створювати нові пропозиції до концепції розвитку сфери охорони здоров'я з урахуванням засад християнської етики і моралі
5	Вміння виявляти, ставити та вирішувати	Знання про можливості	Вміння визначати причини, сутність,	Навички спілкування та	Готовність приймати базовані

проблеми	розв'язання проблемних ситуацій «християнським способом»	наслідки конкретних життєвих (професійних) проблем у світлі християнського віровчення	співпраці з людьми в умовах нерозв'язаних проблем	на християнських цінностях рішення з метою розв'язання проблем та нести за них відповідальність
----------	--	---	---	---

6	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети	Знання про досвід просвітницької, публічної діяльності Ісуса Христа та Його послідовників у різні історичні періоди	Вміння вербально представити людям певну ідею, переконливо аргументувати її доцільність та корисність	Навички комунікації з урахуванням потреб людей, заохочення до включення у спільну діяльність задля важливої мети	Готовність та організувати людей за відповідати результат досягнення спільної мети
7	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	Знання та розуміння рівного «статусу» різних народів у світлі християнського віровчення (усе людство – діти істинного Бога-Творця)		Готовність спілкування з представниками різних націй, релігій, культур на засадах толерантності, поваги та любові до усіх людей	
8	Здатність розробляти та управляти проектами		Вміння створювати проектні пропозиції щодо популяризації християнських цінностей у сфері охорони здоров'я	Навички співпраці у малих групах	Готовність ініціювати та реалізовувати християнськопросвітницькі здоров'язберігаючі проекти для дітей, молоді, жінок, людей з особливими потребами
9	Здатність усвідомлювати рівні можливості, відмінності та гендерні проблеми	Знання про рівність людей обох статей та їх відмінність, високий статус жінки у контексті Христового вчення, цінність та недоторканність людського життя від моменту запліднення до Богом призначеного відходу (природної смерті)		Готовність комунікувати на засадах рівності та поваги обох статей, вибудування особистих відносин на засадах свободи і відповідальності	Здатність реалізовувати християнські проекти охорони материнства і дитинства, захисту інтересів людей, які зазнають дискримінації

Спеціальні (фахові, предметні)

1	Володіння навичками дефініції понять християнської етики	Знання та розуміння основних понять, норм	Вміння аналізувати зміст, базові ідеї та ціннісне значення понять і норм		Готовність визначати поняття і норми християнської
		християнської етики	християнської етики		етики основою світогляду моральної, відповідальної, гуманної людини; нести відповідальність за утвердження норм християнської етики в практичному житті
2	Розуміння і вміння використовувати основні етичні поняття для концептуалізації конкретних проблемних ситуацій	Знання і розуміння основних етичних понять щодо тенденцій та проблем розвитку духовності людини і суспільства	Вміння застосовувати етичні поняття, які допомагають визначати причини та шляхи розв'язання проблемних ситуацій		Здатність приймати самостійні рішення щодо вирішення професійних проблем із урахуванням засадничих понять християнської етики; відповідати за власні рішення
3	Вміння розуміти власну професійну само актуалізацію у контексті християнської етики		Вміння визначати сутність та особливості покликання медичних працівників у світлі християнського служіння ближнім	Здатність спілкуватися з пацієнтами як з людьми, котрі потребують християнського милосердя	Готовність вирішувати професійні проблеми, дотримуючись принципу збереження і захисту духовного та фізичного здоров'я населення
4	Здатність структурно аналізувати передумови конфлікту	Знання про духовні причини та передумови конфліктів	Вміння визначати причиннонаслідкові зв'язки в конфліктних ситуаціях		
5	Здатність створювати стратегії вирішення конфлікту, засновані на принципі спільного блага і конструювання	Знання про підходи до вирішення конфлікту в межах християнської етики та моралі, гуманізму	Вміння застосовувати конструктивні стратегії вирішення конфлікту у визначених умовах	Здатність спілкуватися та співпрацювати з людьми – безпосередніми чи опосередкованими учасниками конфлікту	Готовність створювати шляхи, методики вирішення конфлікту у нестандартних умовах, нести відповідальність за позитивний результат

	НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ				
--	----------------------	--	--	--	--

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: готовність до спілкування з представниками різних культур, націй, релігій, соціальних груп; здатність самостійно визначати та вирішувати проблему, дослідницькі уміння, навички роботи з інформацією, здатність генерувати нові ідеї.

Результати навчання для дисципліни: поглиблення засад християнської етики і моралі з орієнтування на шляху духовного збагачення та вдосконалення майбутніх фахівців лікарської справи на основі християнського віровчення, сформування у студентів критичного мислення, що передбачає спостережливість, вміння дискутувати, міркувати і вирішувати згідно з власним сумлінням морально-етичні проблеми в спосіб вільний і відповідальний.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години 3 кредитів ЄКТС.

Модуль 1. Основи християнської етики і моралі

Змістовий модуль 1. Християнська етика і мораль – етика і мораль Христа, етика і мораль Божої любові.

Зміст курсу розкриває головні проблемні питання відповідних тем з основ християнської етики і моралі:

1. «Етика» і «Християнська етика та мораль».

Етика і мораль: спільні точки і відмінності. Поняття загальнолюдської і християнської моралі. Питання моралі у історії людства. Визначення морального богослов'я. Фундаментальна і спеціальна мораль. Етика і релігія. Етика і природа людини. Філософське та богословське поняття людини. Особа: зміст і її моральна значимість. Мета і зміст життя. Філософська етика і етика Одкровення. Визначення християнської етики. Незрівнянність Христа. Зв'язок християнства з медициною. Відношення до здорових і хворих осіб – складова частина духовно-моральної діяльності лікаря. Етика і культура. Перехід від античної структури культури до модерної. Моральні основи католицизму, православ'я, протестантизму. Моральні доктрини іудаїзму, ісламу та буддизму.

2. Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі.

Живе Слово, яке зобов'язує. Загальні відомості про Святе Письмо. Біблія - книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі. Етапи історії спасіння. Біблійна герменевтика. Методи читання Святого Письма. Зв'язок між наукою і Біблією. Катехизм. Віра і обряд. Апостольський та Нікейсько-Константинопольський Символи віри.

3. Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божа благодать.

Докази існування Бога. Сотворення видимого і невидимого світу. Ангели та люди. Людина – образ і подоба Божа. Мета і зміст життя людини. Бог – Абсолютне Добро. Випробування свободи. Поява і розвиток зла у Всесвіті (автором якого є сатана). Зло як свідоме відкинення Бога. Первородний гріх. Остаточна поразка зла. Особисті гріхи. Практичні поради у боротьбі із способами поневолення людини.

Обіцянка Господом Богом Спасителя. Прообрази Ісуса Христа. Вбивство Каїном свого брата Авеля. Гріхи, що кличуть до неба про помсту. Гріховний занепад людства. Потоп. Союз з праведником Ноєм. Покликання Авраама задля збереження і поширення правдивої віри та надії на прихід Спасителя людства. Жертвування Авраамом свого сина Ісаака – зразок довіри Богу. Дві головні Заповіді любові. Йосиф і його брати. Боже Провидіння. Любов та шляхи реалізації любові на прикладі старозавітного патріарха Йосифа.

4. Про закон.

Мораль Старого Завіту.

Декалог.

Божий закон. Людський закон. Зобов'язуюча сила закону. Моральність діл. Вплив моралі на право. Поділ і різновиди гріха. Злоба гріха.

Визволення Господом Богом ізраїльтян з єгипетської неволі. Мойсей. Вихід ізраїльтян з Єгипту. Вибраний народ у пустелі. Манна. Отримання від Господа Бога Десяти Заповідей. Мідний змій.

Здобуття Ісусом Навином Обітованої землі. Ізраїльський народ у Обітованій землі. Судді. Царі: Саул. Давид. Соломон. Розпад ізраїльської держави. Про Божий Храм. Пророки. Часи перед приходом Спасителя.

Природні схильності людської особи.

Природа “ethos” Ізраїлю. Зміст моралі Тори. Зміст моралі Пророчих книг. Зміст моралі книг Мудрості.

Божі Заповіді – дороговказ для розвитку особистості людини. Декалог: аналіз тексту, редагування, форма, структура. Зміст Декалогу, етична цінність.

5. Актуальність Божих заповідей.

Не май інших богів крім Мене.

Не взивай намарне ім'я Боже.

Пам'ятай день святий святкувати.

Притча про дім, збудований на скелі (Лк. 6. 46 – 49). Заповіді – не для пригнічення людини, а для допомоги у дорозі прагнення, шукання Бога та поєднання з Ним. Кара за переступи закону. Чи Бог карає?

“Я слави своєї нікому не віддам”. Віра. Надія. Любов. Богопоклоніння. Молитва – обов'язок та привілей. Господь – Володар кожного життя. Жертвоприношення. Обітниці й обіти. Почитання Пресвятої Богородиці, ангелів та святих. Зміст і форма такого почитання. Суспільний релігійний обов'язок і право на релігійну свободу. Усвідомлення неприпустимості ідолопоклонства (минуле і сучасність), ворожіння, гороскопів, забобонів... .

Об'ява Божого Імені через Мойсея. Святість імені у єврейському народі. Відношення до Господа – з трепетом, благоговінням і зі страхом Божим. Зневажити ім'я – зневажити особу. Усвідомлення неприпустимості вимови Божого імені без пошани, клятви, зневага осіб чи речей, посвячених Богу, а також релігійних обрядів, вживання святих слів у жартах, кривоприсяги, руйнування святих речей, недбалої молитви.

“Працював Бог шість днів, а сьомого відпочив”. Шанування суботи у євреїв та Христовий коментар про це. Причини шанування християнами неділі. Суть святкування святого дня. Казуїстика Заповіді: милосердя понад жертву.

6. Шануй отця свого і матір свою – добре тобі буде і довго житимеш на Землі.

Заповідь з обітницею. Родина – прообраз церкви. Батьки чи опікуни дитини – Божі делегати. Мама – перша вчителька і вихователька. Обов'язки дітей щодо батьків. Обов'язки батьків щодо дітей. Нагорода за виконання Божої Заповіді. Циклічність суспільних явищ та процесів. Любов до Батьківщини, мови, народу, Церкви, людства. Мова – дар Божий.

7. Гідність та святість людського життя.

Не вбий!

Найцінніший Божий дар людині – життя (яке дарується Ним, належить Йому, і ніхто крім Нього не має права визначати його межі, забирати в інших чи в себе; – бо тим самим повстає проти Бога, намагається підкорити Його собі, стати на місце Бога). Останні століття – століття культури смерті: війни, етноциди, диктати... . Пожертва життя Ісуса Христа за кожную людину – піднесення гідності людського життя. (життя – скарб, дарований Богом людині, однак скарб у глиняному посуді). Здоров'я – взаємодія духовних, душевних і тілесних складових, спрямованих до досконалості. Домінанта духовного чинника. Хвороба як похідна на шляху розвитку здоров'я в процесі вдосконалення особи. Служіння хворим – невід'ємна місія професійно підготовленого і високодуховного капелана. Принципи християнської етики і моралі – фундаментальна основа реалізації державної демографічної політики.

Бог – Володар життя та смерті. Небезпека порушення заповіді через аборти, контрацепцію, репродуктивні технології, самогубство, евтаназію, алкоголь, наркотики, паління, застосування новітніх біотехнологій, зокрема, генномодифікованих продуктів для здоров'я і життя людини. Згіршення – моральне вбивство. Відповідальність кожної людини за збереження свого життя і за розвиток людства: батьків за дітей, сильніших за слабших, християн за нехристиян... Екологія – зв'язок між сьогоденням та майбутнім. Небезпека екологічного вбивства.

8. Заповіді чистоти любові. Не чужолож!

Не пожадай жінки ближнього твого!

Статевість людини у планах Божих – дар, завдання і відповідальність. Подружжя – Божа установа. Мета та ознаки християнського подружжя: святість та нерозривність. Чистота як Божий дар і благословення. Чистота у богопосвяченому стані, самотньому стані та подружжі (чисті помисли, бажання, наміри щодо подруга). Ідеал любові хлопця до дівчини, чоловіка до дружини – любов Ісуса Христа до Церкви. Гімн любові (1 Кор. 13. 4 – 8).

Небезпека гріховних спокус, що ґрунтуються на пожадливості (намір використати іншого для свого задоволення чи приємності). Неприпустимість чужоложства думкою та бажанням, розмовою (непристойні жарти, анекдоти, історії), дією.

Гріхи проти чистоти: онанізм, огляд порнопродукції, нескромність одягу, дошлюбні статеві зносини, пестоці, проституція, гомосексуалізм, зґвалтування, різні види збочень, насильство у сфері статевого життя. Наслідки гріхів нечистоти: психічні та фізичні недуги. Усвідомлення неприпустимості подружньої зради, розлучення.

9. Не кради!

Не пожадай нічого того, що є власністю ближнього твого!

Не свідчи неправдиво на ближнього свого!

Надання людині Богом влади над сотвореним світом. Недоторканність людини та її право на приватну власність Види власності (матеріальна, інтелектуальна, духовна). Гріхи проти чужої власності: крадіж, злодійство, лихварство, ошуканство, вандалізм, затримка заробітної платні, плагіат, хабарництво, протекціонізм. Обов'язок реституції, милосердя.

Розсудливість у використанні матеріальних дібр. Майно – для людини, а не людина для майна. Небезпека використання майна у шкідливих намірах. Небезпека надмірної залежності від майна. Співтворчість людини з Господом – Божий план для людини. Гріхи стосовно власності: порушення контракту, маніпуляція, порушення справедливості, корупція. Відношення людини до довкілля.

Право кожної людини на добре ім'я. Обов'язок дбати про добре ім'я (Сир. 41. 12 – 13, Ів. 18. 23, Дії. 16. 37 – 39). Гріхи проти Заповіді “Не свідчи неправдиво на ближнього свого”: обмова, очорнення (приклад Йосифа в Єгипті), осудження (митар і фарисей), підозріння без достатньої на це причини і доказів, сіяння незгоди, гостра критика, лицемірство, підлабузництво, неправдомовність.

Обов'язок реституції.

**10. Зміст моралі Ісуса Христа. Мораль в
Посланнях Святого Апостола Павла.
Статут християнської моралі.
Розвиток морального богослов'я.
Норма і сумління.**

Віра і етика в апостольських проповідях. Безперервність і розривність між Мойсеєм і Ісусом Христом. Характеристичні риси християнського “ethos”: зміст повчання Ісуса на горі Блаженств, головні пояснювальні теорії. Християнська мораль – відродження до нового життя. Подвійна Заповідь Любові. Наслідування Христа. Життя християнина з погляду Святого апостола Павла. Головні напрямки “ethos” Святого апостола Павла: мораль хрищення і благодаті; відношення між законом і свободою; формування совісті.

Надприродність християнської етики. Специфічність Євангельського “ethos”. Моральні норми: загальні й конкретні; актуальні тенденції; критичні спостереження. Передморальна цінність християнської моралі.

Погляд Отців Церкви на мораль: Отці Церкви – апостольські апологети; Отці Сходу; погляд на мораль Отців Заходу. Від патристики до початку схоластики: Покаянні книги; мораль XII ст.; коментування і вислови. Схоластична мораль (XIII–XIV століття): Францішканська школа; Домініканська школа; мораль XIV століття. Моральне богослов'я до Тридентійського собору і після нього: Зведення і підручники для сповідників; наукове відновлення моралі; моральні інституції; лаксизм і ригоризм. Твори Святого Альфонса. Моральне богослов'я в XX столітті.

Вчинок. Рішення. Норма моралі. Евдемонізм. Мораль і щастя. Томізм. Авторитет і розум. Персоналізм. Гідність особи. Бог – фундамент і остаточна норма моралі. Моральна антропологія. Велике запитання між нормою і моральним сумлінням. Гріх і навернення.

11. Незрівнянність Христа. Перш за все Любов.

“Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і воплотився з Духа Святого і Марії Діви і стався Чоловіком” (із Символу Віри).

Звістка про народження Івана Хрестителя. Благовіщення Пречистій Діві Марії про Вочлчення Божого Сина. Відвідування Марією своєї тітки Єлизавети. Народження Івана Хрестителя. Події з дитячих років Ісуса Христа. (Різдво Ісуса Христа. Вітання Ісуса пастирями. Поклін перед Ісусом Христом трьох мудреців зі Сходу. Найменування Ісуса. Новий рік. Нове літочислення. Стрітення. Жертвування Ісуса у Єрусалимському Храмі. Втеча Святої Родини до Єгипту. Дванадцятилітний Ісус у Єрусалимському Храмі). Різдвяні богослужіння і звичаї.

Земна діяльність Ісуса Христа. Прилюдний виступ Ісуса. Хрищення Ісуса Христа Іваном Предтечею. Богоявлення. Пресвята Трійця. Богослужіння і звичаї. Спокуси Ісуса у пустелі дияволом. Про спокуси до гріха. Вибір Апостолів. Божественне походження Святих Тайн для освячення людини. Святі Тайни – видимий знак невидимої благодаті.

Чудо у Кані Галилейській. *Свята Тайна Подружжя.* Святість і нерозривність подружжя як домашньої Церкви. Завдання християнської сім'ї у світлі Божого Задуму. Моральне значення дошлюбної незайманості і подружньої вірності. Чуда Ісуса Христа. (Заспокоєння бурі на морі. Чудесне нагодування п'яти тисяч людей та ін.).

Наука Ісуса Христа про любов Бога до людей. Притча про блудного сина. *Свята Тайна Сповіді.* Установлення Христом після Воскресіння. Умови доброї сповіді. Непорушність таємниці Сповіді. Віра, Надія, Любов до Бога.

Наука Ісуса Христа про борг любові до ближніх. Навернена самарянка. Притча про милосердного самарянина. Любов до ворога, який є також ближнім. вияви любові до ближнього: старання про спасення ближнього; правдолюбність; збереження доброї слави; турбота про життя

ближнього. Гріхи проти життя і здоров'я ближнього. Обов'язки щодо майна ближнього. Християнин у суспільстві.

Наука Христа про покору і побожність. Притча про митаря і фарисея. Головні гріхи. Багатий юнак у Ісуса Христа. Любов та обов'язки щодо себе самого. Старання про душу. Піклування про здоров'я. Життя і майно. Раціональне використання земних благ.

Оздоровлення Ісусом Христом хворих: недужого, що хворів 38 років; десятиох прокажених; сліпого; розслабленого. *Свята Тайна Єлеопомазання.* Продовження зцілюючої дії Спасителя через священника помазанням віруючих-хворих освяченим елеєм.

12. Реалізація цінностей: вмерти для Воскресіння. Відкупительна місія Ісуса Христа.

Взірець реалізації любові прикладом життя Ісуса Христа. Воскресіння Ісусом Христом померлих: дочки Яіра, сина вдовиці з Наїну, Лазаря. Переображення Ісуса. В'їзд Христа до Єрусалиму.

Події Страсного тижня. "І був розп'ятий за нас, за Понтія Пилата, і страждав, і був похований" (із Символу Віри). Тайна Вечеря. Установлення Христом на Тайній Вечері *Пресвятої Тайни Євхаристії.* *Божественна Літургія* – відновлення кривавої жертви Ісуса Христа на Голгофі безкровним способом. Центр Літургії – Євхаристія. Важливість цієї Тайни для духовного життя християнина. *Свята Літургія і Святе Причастя.* Свята Літургія – спільна справа. Літургія – Пасха, перехід від матеріального світу у духовний світ, перехід на небо, який починається із приходу в храм. Літургія – спомин Жертви Христа і жертва себе самого для світу (приходячи до храму, посвячуємо себе Богові, вмираємо для гріха, щоб жити для Христа). Зміст і значення Святої Літургії. Символіка та структура Божественної Літургії. Частини Літургії: Проскомидія, Літургія Слова, Літургія Жертви.

Заповіт служіння Христа (вмивання ніг апостолам під час Тайної Вечері). Здійснення Ісусом Христом спасіння людського роду, заповіданого пророками. Ісус Христос у Гетсиманському саду. Послух Ісуса Христа Небесному Отцеві – вияв Синівської любові. Господня молитва в Гетсиманії. Ісус Христос перед судом. Ісус перед юдейською старшиною, перед Пилатом. Про християнську надію. Розп'яття і похорон Ісуса Христа. Страсні богослужіння і звичаї.

Воскресіння Ісуса Христа – запорука Воскресіння людини. Поява Ісуса Христа після Воскресіння. З'явлення Ісуса: Марії Магдалині, учням по дорозі до Емаусу, зібраним десятьом апостолам, апостолу Томі.

Воскресні богослужіння і звичаї.

Вознесіння Ісуса Христа – Його повернення до Бога-Отця.

Христос – Володар Вічного життя. Прихід прославленого Христа наприкінці світу у день Суду над живими і мертвими. Остаточне завершення тріумфу добра над злом.

13. Людина – храм Святого Духа.

Зіслання Святого Духа. Його дари і плоди. Христова Церква та її післанництво. Надання Ісусом Христом апостольському зборові з апостолом Петром на чолі верховної влади у Церкві. Заснування Церкви. Її суть, значення та роль у житті людини. *Свята Тайна Священства* – продовження Христової місії апостолами в Церкві до кінця часів. Три ступені священства: єпископат, пресвітерат і дияконство.

Послаництво Ісусом Христом апостолів навчати і хрестити народи світу. *Свята Тайна Хрищення.* Необхідність Тайни (Ів. 3.5). Народження людини як Божої дитини до Небесного Царства Святою Тайною Хрищення. Умови уділення Тайни Хрищення. Хрищення в небезпеці смерті.

Доля Церкви після зіслання Святого Духа. Переслідування перших християн. Апостоли миропомазують. *Свята Тайна Миропомазання* – завершення благодаті Хрищення, отримання Святого Духа з Його дарами: мудрістю, розумом, радою, мужністю, знанням, побожністю, страхом Божим.; збільшення освячуючої ласки, зростання в богословських чеснотах (вірі, надії, любові). Людина – воїн Христа. Навернення Савла.

Святість – покликання кожної людини. Спільнота святих. Досконале об'явлення Христом Бога Отця і його Царства. Необхідність народження згори, від води та Духа Святого. Заклики до святості у Святому Письмі. Божі покликання людини до різних служінь.

“Очікую воскресіння мертвих і життя будучого віку” (із Символу Віри). Притча про багача і Лазаря. Багаті і бідні. Гріх байдужості. Останні речі: смерть, суд, небо, пекло. Чистилище/Митарства. Молитва за померлих – вияв милосердя до ближнього (II Книга Макаавеїв, 12, 40-46).

Моральне вчення Церкви. Природа навчання Церкви: властивості; предмет і методи; цінність та авторитет; компетентність в моральних нормах.

Чеснота. Моральні чесноти: розумність, мужність, поміркованість і справедливість. Богословські чесноти: віра, надія, любов. Головні гріхи. Церковні заповіді. Піст.

Формування сумління як складова частина виховного процесу. Совість як оцінка дій у конкретній ситуації. Сумління та істина. Сумління і праведність. Види сумління. Слухняність своєму сумлінню. Перевірка, очищення та зміцнення совісті.

14. Мораль у молитві “Отче наш”.

Порівняння молитви Старого і Нового Завітів: Старий Завіт – розмова раба з паном, виплата данини Богу для зм'якшення ставлення до прохаючого; Новий Завіт – новий стосунок між Богом і людиною: син як спадкоємець.

“Отче наш”

Синівство Боже у молитві “Отче наш”. Молитва – розмова з Богом, діалог дитини з батьком. Універсальність прохань в молитві “Отче наш”. Вияв духовного братерства в Ісусі Христі. *“Ти, що єси на Небесах”*

Бог є всюди: *“що всюди є і все наповняєш”* (із молитви “Царю Небесний”). Небо – місце вічного життя, миру, радості та блаженства. *“Бо де твій скарб, там буде і твоє серце”* (Мт. 6,21). *“Нехай святиться Ім'я Твоє”*

Освячення Божого імені. Етимологія слова “святий” (відділений, “той, що відрізняється від подібних йому”). Прохання в Бога духа молитви – шлях освячення Господом всього нашого життя.

“Нехай прийде царство Твоє, як на небі так і на землі”.

Боже царство і Божа благодать у душі людини. Поняття християнського середовища. Покликання християнина Божою силою будувати та поширювати Боже Царство на Землі. Єдність у Христі спільноти вірних.

“Нехай буде воля Твоя”.

Покора та довіра Небесному Отцю та Його Провидінню. Значення терпіння як засіб єднання зі стражданнями Христа. Терпеливість – чеснота святих. *“Живу вже не я, а живе Христос у мені”* (Св. ап. Павло).

“Хліб наш щоденний дай нам сьогодні” – подвійне значення слів:

- духовне (пожива для духа та душі людини (Божа благодать, благословення, Пресвята Євхаристія тощо));
- матеріальне (пожива для тіла).

Чеснота вдячності.

“І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”.

Притча про Блудного Сина (Лк. 15, 11-32), Притча про немилосердного боржника (Мт. 8, 23-35), Притча про митаря і фарисея (Лк. 18, 13). Прощення і взаємопрощення – головна умова примирення Божих дітей з їхнім Небесним Отцем і людей між собою. Сопричастя Святої Трійці – джерело правдивості взаємовідносин між людьми, миру, братньої згоди та єдності. Людська убогість і Боже милосердя. Відкуплення. Визнання людиною власних гріхів і прощення гріхів в Ісусі Христі.

“І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого”.

Прохання Божої допомоги у боротьбі зі спокусами та зміцнення у життєвій боротьбі між добром і злом. Захист від упадку – не віддалення спокуси, а прохання Божої сили та витривалості їй протистояти. (“Царство Небесне здобувається силою”).

Бог – абсолют Добра. Зло – відсутність Добра. Зло – диявол. Добро – все, що веде до Бога. Зло – все те, що віддаляє від Бога.

“Бо Твоє є Царство, і Сила, і Слава навіки. Амінь”.

Утвердження Божого Царства на Землі.

“Амінь” – “Нехай так станеться”.

15. Нагірна проповідь – віддзеркалення нової моральності.

Заповіді блаженств – продовження і завершення Божих обітниць від часів Авраама. Блаженство як синонім щастя. Відповідність блаженств прагненню щастя, яке Бог вклав у людське серце. Мета блаженств: Царство Боже, бачення Бога, участь у Божій природі, вічне життя, усиновлення, відпочинок у Бозі.

Блаженство вічного життя як надприродний Божий дар.

Блаженні вбогі духом, бо їхнє є Царство Небесне. (Мт. 5: 3).

Розуміння Божого благословення ізраїльтянами в Старому Завіті. Життя Христа як спростування старозавітного розуміння Божого Благословення (Різдво, дитячі роки, проповіді тощо). Життя у Бозі, незалежність від багатств, творення добрих діл, очищення серця, смиренність та любов Бога понад усе – зміст виразу “Блаженні вбогі духом...”. Щастя християнина – усвідомлення залежності від Бога, служіння Богу, єднання з Ним.

Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені (Мт. 5:4).

Пізнання своїх гріхів та безумовної Божої любові. Потреба в прощенні та зціленні. Відкритість на потреби інших людей. Християнське розуміння плачу, смутку.

Блаженні лагідні, бо землю успадкують вони (Мт. 5:5).

Любов до кожної людини як безцінного Божого дару. Поширення Божого Царства на Землі за зразком Христа: “бо Я лагідний і покірний серцем”. Успадкування землі як відновлення гармонії і повноти життя з Богом.

Блаженні голодні та спражені правди, бо вони нагородовані будуть (Мт. 5:6).

Цілковита та безумовна вірність Істині. Значимість терпеливо знесеного страждання за Істину в ім’я

Христа . «Христос – Дорога, Правда і Життя»

Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть (Мт. 5:7).

Золоте правило – “не роби іншим того, чого не хочеш, щоб зробили тобі”. Питання милостині у Святому Письмі. «Те, що ви зробили одному з братів Моїх найменших, те ви Мені зробили». «Милості хочу, а не жертви» (Ос. 6.6) «Милосердя перевищує суд»(Як. 2.13)

«А хто має достаток на світі, й не бачить брата свого в недостатчі, та серце своє зачинає від нього, то як Божа любов перебуває в такому?» (1 Ів. 3.17) Реалізація милосердя понад усе. Солідарність з потребуєчими.

Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога (Мт. 5:8).

Богословське розуміння “серця”. Очищення серця від гріхів, духовне прозріння, пережиття справжнього покаяння, навернення, відновлення, розпізнання Бога в подіях повсякденного життя, відчуття щастя від примирення та повернення близькості з Богом.

Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть (Мт. 5:9).

Встановлення миру в серці людини з Богом та ближніми через покаяння та примирення совісті: ворог Бога стає Його сином, а Божий Син – Брат усього людства.

Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне (Мт. 5:10).

Жити правдою за будь-яких умов – бути щасливим. Слухати голосу своєї совісті – слухати голосу Святого Духа.

Блаженні ви, коли вас будуть зневажати Христа ради (Мт. 5.11).

“Горе вам, коли всі про вас будуть добре говорити”.

Прийняття терпіння в спокої серця ради Ісуса Христа – єднання людини з Богом у відкупительній жертві Христа на Голгофі.

3. Структура навчальної дисципліни «Основи християнської етики і моралі»

ТЕМА	Лекції	Практичні заняття	СРС	Інд. роб.
Тема 1. «Етика» і «Християнська етика та мораль». Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі	1		9	Не передбачено
Тема 2. Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божя благодать Про закон. Мораль Старого Завіту. Декалог.	1		9	
Тема 3. Актуальність Божих заповідей. Не май інших богів крім Мене. Не взивай намарне ім'я Боже. Пам'ятай день святий святкувати			9	
Тема 4. Шануй отця свого і матір свою – добре тобі буде і довго житимеш на Землі			9	
Тема 5. Гідність та святість людського життя. Не вбий!			9	
Тема 6. Заповіді чистоти любові. Не чужолож! Не пожадай жінки ближнього твого! Не кради! Не пожадай нічого того, що є власністю ближнього твого! Не свідчи неправдиво на ближнього свого!			9	
Тема 7. Зміст моралі Ісуса Христа. Мораль в Посланнях Святого Апостола Павла. Статут християнської моралі. Розвиток морального богослов'я. Норма і сумління			8	
Тема 8. Незрівнянність Христа. Перш за все Любов. “Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і воплотився з Духа Святого і Марії Діви і стався Чоловіком” (із Символу Віри). Реалізація цінностей: вмерти для Воскресіння. Відкупительна місія Ісуса Христа			8	
Тема 9. Людина – храм Святого Духа			8	

Тема 10. Мораль у молитві “Отче наш” Нагірна проповідь Ісуса – віддзеркалення нової моральності		2	8	
Всього	2	2	86	

4. Теми лекцій з дисципліни «Основи християнської етики і моралі»

п/п	Назва теми	Кількість годин
1	«Етика» і «Християнська етика та мораль». Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божа благодать Про закон. Мораль Старого Завіту. Декалог.	2
	Усього	2

5. Семінарські заняття – не передбачені.

Теми практичних занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Мораль у молитві “Отче наш” Нагірна проповідь Ісуса – віддзеркалення нової моральності	2
	Усього	2

Лабораторні заняття – не передбачені.

6. Самостійна робота з дисципліни «Основи християнської етики і моралі».

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	«Етика» і «Християнська етика та мораль». Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі.	9
2	Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божа благодать Про закон. Мораль Старого Завіту. Декалог.	9
3	Актуальність Божих заповідей. Не май інших богів крім Мене. Не взивай намарне ім'я Боже. Пам'ятай день святий святкувати.	9
4	Шануй отця свого і матір свою – добре тобі буде і довго житимеш на Землі.	9
5	Гідність та святість людського життя. Не вбий!	9
6	Заповіді чистоти любові. Не чужолож! Не пожадай жінки ближнього твого! Не кради! Не пожадай нічого того, що є власністю ближнього твого! Не свідчи неправдиво на ближнього свого!	9

7	Зміст моралі Ісуса Христа. Мораль в Посланнях Святого Апостола Павла. Статут християнської моралі. Розвиток морального богослов'я. Норма і сумління.	8
8	Незрівнянність Христа. Перш за все Любов. "Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і воплотився з Духа Святого і Марії Діви і стався Чоловіком" (із Символу Віри). Реалізація цінностей: вмерти для Воскресіння. Відкупительна місія Ісуса Христа	8
9	Людина – храм Святого Духа	8
10	Мораль у молитві "Отче наш" Нагірна проповідь Ісуса – віддзеркалення нової моральності.	8
	Усього	86

7. Індивідуальні завдання – не передбачені планом.

Завдання для самостійної роботи. Самостійна робота студента – одна з організаційних форм навчання, яка регламентується навчальним планом та програмою дисципліни, методичними матеріалами та завданнями, отриманими від викладача, з метою оволодіння навчальним матеріалом, і виконується студентом самостійно поза межами аудиторних занять. Видом самостійної роботи є підготовка до практичного заняття та вивчення тем, які у програмі з дисципліни винесені для самостійного опрацювання.

Питання для самоконтролю студентів:

1. Зміст понять «етика», «християнська етика», «християнська мораль».
2. Суть християнських моральних цінностей.
3. Біблія – Боже слово для людини та джерело моральних цінностей.
4. Докази існування Бога.
5. Приклади турботи людини про довкілля.
6. Біблія про створення людини Богом.
7. Важливість спілкування між людьми.
8. Значення сім'ї у житті людини.
9. Бог – Батько усіх людей.
10. Приклади милосердя у житті.
11. Найголовніші християнські свята.
12. Біблійна історія про народження Ісуса Христа.
13. Значення Ісуса Христа у житті християнина.
14. Приклади турботи Творця про світ.
15. Ангели – Божі посланці й опікуни людей.
16. Потреба прощення.
17. Бути слухняним Богу – бути добрим.
18. Воскресіння Христове – перемога життя над смертю.
19. Свято Пасхи в Україні.
20. Свято матері.
21. Любов – основа створення сім'ї.
22. Завдання родини.
23. Приклади християнської поведінки членів родини.
24. Діти – благословення Боже для батьків.
25. Основні обов'язки дітей перед батьками.
26. Важливість довіри і поваги у спілкуванні.

27. Рідний дім – місце затишку та довіри.
28. Досвід батьків – джерело мудрості для дітей.
29. Пошана до батьків.
30. Божі Заповіді – життєвий дороговказ та основа української виховної традиції.
31. Християнські свята та їх зміст.
32. Приклади добра і милосердя.
33. Святкування Різдва у родині.
34. Історична пам'ять про свій рід.
35. Віра в Бога – найбільший скарб народу.
36. Пам'ять про тих, хто віддав життя за Батьківщину.
37. Життя подвижників – приклад для наслідування.
38. Біблійна оповідь про Воскресіння Ісуса Христа.
39. Добрі вчинки – результат любові до Бога й людей.
40. Значення слів: «образ Божий», «подоба Божа», «вінець Божого творіння».
41. Божі дари – блага.
42. Приклади дбайливого ставлення до довкілля.
43. Відповідальність людини за вибір.
44. Повага до особистих переконань людини.
45. Святість Божого імені.
46. Необхідність шанобливого ставлення до імен інших людей.
47. Святкування неділі.
48. Збереження життя – важливе завдання людини.
49. Недбале ставлення до здоров'я – загроза життю.
50. Вірність у сімейному житті.
51. Чистота думок, слів, помислів і вчинків.
52. Значення чесно́ї праці.
53. Зміст поняття «правдомовність».
54. Приклади наслідків неправди.
55. Небезпека заздрості.
56. Зміст заповідей любові.
57. Відвага, наполегливість, витривалість, мужність – кроки до добра.
58. Важливість сильної віри.
59. Безкорисливість творення добра.
60. Ісус Христос – джерело радості як невід'ємної риси християнина.
61. «Краще давати, аніж брати».
62. Солідарність між людьми.
63. Небезпека байдужості.
64. Поєднання християнської справедливості з любов'ю.
65. Важливість чесності у дружбі.
66. Необхідність визнання власних помилок.
67. виправлення помилок – шлях до мудрості.
68. Головні моральні чесноти : розсудливість, поміркованість, мужність.
69. Значення злагоди між людьми.
70. Любов до ворогів.
71. Співчуття до слабших.
72. Неправдиве звинувачення Ісуса Христа на суді та перемога істини.

73. Істина – світле життя.
74. Важливість терпеливості у досягненні мети.
75. Значення слів «честь», «гідність».
76. Збереження та примноження честі родини, школи, держави, церкви через особисті вчинки.
77. Покликання людини – бути співтворцем Божим.
78. Значення праці в житті людини.
79. Необхідність ділитися плодами своєї праці.
80. Розвиток талантів – завдання кожної людини.
81. Бог – джерело добра.
82. Зло як наслідок гріхопадіння.
83. Перемога добра над злом.
84. Праведність як постійний вибір добра.
85. Життя Ноя – приклад праведності.
86. Шляхи подолання гордині та зарозумілості як проявів егоїзму.
87. Щедрість та гостинність українського народу – християнські чесноти.
88. Самовідданість Богу на прикладі історії про Авраама та Ісаака.
89. Сила прощення на прикладі життя Старозавітного Патріарха Йосифа.
90. Різдво Ісуса Христа – здійснення біблійного пророцтва.
91. Патріотизм як вияв любові до свого народу на прикладі біблійної постаті Давида.
92. Приклади турботи про мир та злагоду видатних діячів України.
93. Віра як основа духовності людини.
94. Глибока віра в Бога пророка Іллі.
95. Мужність та непохитність переконань на прикладі пророка Даниїла.
96. Боже Слово – основа віри.
97. Біблійна історія про мудрого царя Соломона
98. Відмінність між Божою мудрістю та людським розумом.
99. Покликання людини служити Богові та людям за прикладом пророка Ісаї, цариці Естер.
100. Біблійна історія про Благовіщення.
101. Вірність Пречистої Діви Марії Божому Слову.
102. Дитячі роки Ісуса Христа.
103. Значення Хрещення Ісуса Христа Іваном Хрестителем в Йордані.
104. Дві головні заповіді любові . Зміст понять: «любов до Бога» і «любов до ближнього»..
105. Заповіді блаженств у Нагірній проповіді Ісуса Христа.
106. Любов до Бога та до Батьківщини.
107. Основні події Страсного тижня.
108. Значення страждань Ісуса Христа.
109. Велич любові Ісуса Христа до людей.
110. Реалізація вчення Ісуса Христа в житті християнина.
111. Євангельські події, пов'язані з Воскресінням Христовим.
112. Українські традиції святкування Великодня.
113. Євангелія про зцілення хворих Ісусом Христом.
114. Євангелія про воскресіння мертвих.
115. Євангеліє – основа етики християнина.
116. Зміст Десяти Божих Заповідей.
117. Педагогічна цінність Христових притч.
118. Відповідальність людини за власне життя.

119. Перевага духовних цінностей над матеріальними.
120. Суть любові та прощення.
121. Значення добрих вчинків для розбудови суспільства.
122. Значення святості на прикладі біблійних героїв та християнських подвижників.
123. Необхідність іти за покликом сумління.
124. Важливість набуття людиною знань.
125. Цінність рідної мови у житті народу.
126. Покаяння – дорога до святості.
127. Усвідомлення власної відповідальності за долю народу.
128. Роль і місце християнських символів у традиціях і культурі українського народу.
129. Потреба наслідування Христа у власному житті.
130. Поняття закону та його види.
131. Права та обов'язки християнина і громадянина.
132. Вплив моралі на право.
133. Усвідомлення недопустимості порушення Божих Заповідей.
134. Необхідність уникнення: абортів, контрацепції, штучного запліднення, наркоманії, алкоголізму, паління, евтаназії тощо.
135. Небезпека застосування новітніх біотехнологій.
136. Людська гідність і відповідальність за життя та довкілля.
137. Сучасні перешкоди щодо підтримки чистоти серця.
138. Необхідність дотримання дошлюбної незайманості та подружньої вірності.
139. Цінність майна та власність. Праця як джерело власності.
140. Аргументи християнського підходу до винагороди за працю.
141. Християнські шляхи подолання конфліктів та розв'язання конфліктних ситуацій.
142. Християнське подружжя як Божий задум.
143. Тіло як храм Духа Святого.
144. Цінність та необхідність здорового способу життя.
145. Захист людського життя у старості.
146. Характерні особливості старозавітної моралі.
147. Мораль Нового Завіту – мораль любові.
148. Щастя християнина – служіння Богу і єднання з Ним.
149. «Вбогість духа» як прагнення до єднання з Богом.
150. Успадкування Землі як гармонія і повнота життя з Богом.
151. Прагнення правди як дорога до щастя.
152. Очищення серця – умова Божого бачення світу.
153. Розуміння щастя у переслідуванні за правду.
154. Старозавітна і новозавітна мораль – дві частини єдиного цілого.
155. Етика закону і благодаті.
156. Етика і релігія
157. Етика і моральне богослов'я 158. Особливості Декалогу.
159. Християнське розуміння свободи.
160. Страждання та його сенс у житті християнина.
161. Християнське трактування смерті і Воскресіння.
162. Мета Господніх Заповідей і вимога їхнього дотримання. 163. Мета життя.
164. Гріховна провина ідолопоклонством, забобонами, ворожінням.
165. Основа почитання Святих.

166. Роль батьків у вихованні дітей.
167. Вияв любові до рідного краю і народу.
168. Цінність людського життя.
169. Божий задум щодо Подружжя.
170. Зберігання чистого серця.
171. Християнське милосердя – не тільки рада, а й обов’язок, даний Богом.
172. Оберігання права на добре ім’я, честь і славу.
173. Християнські мотиви та вимоги до милостині.
174. Важливість Богослужіння для моральності людини.
175. Християнські основи української духовності та ментальності. 177. Відповідь товаришеві, який скаже: “Доведи мені, що Бог існує?” 178. Підібрати назву відповідно до вчення й правильно розташувати:
- атеїзм – я не знаю, чи існує Бог;
 - монотеїзм – Бог усе та у всьому;
 - пантеїзм – Бога немає;
 - політеїзм – є багато богів;
 - агностицизм – Бог єдиний, а не триєдиний.
179. Відшукати концепцію відповідно до “релігій”:
- атеїзм –магометанство, іудаїзм;
 - політеїзм – міфологія, іудаїзм;
 - пантеїзм – сучасний раціоналізм;
 - монотеїзм – східні релігії, перевтілення;
 - агностицизм – комунізм.

8. Методи навчання: усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи; бліц-опитування; дискусії з проблемних ситуацій; реферативні виступи; тестування студентів у письмовій формі; виконання письмових завдань; інтерактивні методи навчання, зокрема метод «мозкового штурму», який спонукає студентів проявити увагу і творчість, знайти кілька рішень з означеної теми шляхом вільного вираження думок тощо.

9. Методи контролю: поточний і підсумковий. Форма підсумкового контролю відповідно до навчального плану – залік. Поточний контроль здійснюються під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння навчального матеріалу.

10. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять за 4-ри бальною (національною) шкалою: усне опитування, письмові завдання, тести, реферати, есе тощо. Студент має отримати оцінку з кожної теми для подальшої конвертації оцінок у бали за багатобальною (200-бальною) шкалою.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни « Основи християнської етики і моралі»: семестровий залік, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі виконаних ним вище вказаних видів робіт на практичних заняттях. Семестровий залік з «Основ християнської етики і моралі» проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні навчальної дисципліни, становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни, повинна становити 120 балів.

Розрахунок кількості балів, проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$X = (CA \times 200) / 5$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4бальна шкала	200бальна шкала	4бальна шкала	200бальна шкала	4бальна шкала	200бальна шкала
5	200	4.45	178	3.92	157
4.97	199	4.42	177	3.89	156
4.95	198	4.4	176	3.87	155
4.92	197	4.37	175	3.84	154
4.9	196	4.35	174	3.82	153
4.87	195	4.32	173	3.79	152
4.85	194	4.3	172	3.77	151
4.82	193	4.27	171	3.74	150
4.8	192	4.24	170	3.72	149
4.77	191	4.22	169	3.7	148
4.75	190	4.19	168	3.67	147
4.72	189	4.17	167	3.65	146
4.7	188	4.14	166	3.62	145
4.67	187	4.12	165	3.57	143
4.65	186	4.09	164	3.55	142
4.62	185	4.07	163	3.52	141
4.6	184	4.04	162	3.5	140
4.57	183	4.02	161	3.47	139
4.52	181	3.99	160	3.45	138
4.5	180	3.97	159	3.42	137
4.47	179	3.94	158	3.4	136

13. Методичне забезпечення: навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів, комплексної контрольної роботи, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни). Методичні рекомендації для студентів з навчальної дисципліни «Основи християнської етики і моралі»; Завдання для самостійної роботи студентів; Підручники, навчальні посібники.

14. Рекомендована література

Основна (базова)

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко. — Львів: Місіонер, 2008. — 1460 с.
2. Барщевський Т. Блаженства – добра новина / Т. Барщевський. – Львів: ЛБА, 1999. — 103 с.
3. Барщевський Т. Євангельські притчі / Т. Барщевський. – Львів: ЛБА, 2002. – 134 с.
4. Бендик М. Християнська етика / М. Бендик, І. Гнатів, О. Огірко. – Львів: Свічадо, 1997. — 159 с.

5. Валле В. Корупція: Роздуми після Майдану / В. Валле. – К. : Дух і Літера, 2015. – 280 с.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. — 194 с.
7. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. – Тернопіль: Освіта, 1999. — 167 с.
8. Вояковський о. Николай. Шляхами наших прочан / Н. Вояковський. – Львів: Місіонер, 1998. – 200 с.
9. Вуйчич Н. Життя без обмежень. Шлях до неймовірно щасливого життя / Нік Вуйчич; перекл. з рос. Олега Добрякова. – Київ: Форс Україна, 2016. — 352 с.
10. Марш Г. Історії про життя, смерть і нейрохірургію: збірка оповідань / Генрі Марш; переклад з англ. А. Мизака. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. — 320 с.
11. Гільдебранд Д. Етика. – Львів: УКУ, 2002. — 445 с.
12. Грандо А. А. Врачебная этика: пособие / А. А. Грандо, С. А. Грандо. — К.: Триумф, 1994. — 256 с.
13. Гьофнер Йозеф, Кардинал. Християнське суспільне вчення / Пер. з нім. С. Пташник, Р. Оглашений. – Львів: Свічадо, 2002. – 304 с.
14. Івашкевич Г. А. Злочин без покарання / Г. А. Івашкевич. — Львів: Край, 1995. — 106 с.
15. Колонна К. Святий Джузеппе Москатті. Роздуми про його чесноти, свідчення і молитви / Карло Колонна. – Івано-Франківськ: Апостол, 2016. — 256 с.
16. Катехизм католицької церкви // Синод Української Греко-Католицької Церкви. — Жовква: Місіонер, 2002. — 772 с.
17. Катрій Ю. Пізнай свій обряд / Ю. Катрій. – Львів: Свічадо, 2004. — 472 с.
18. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. – Нью-Йорк : Вид-во оо. Василіян, 1991. – 172 с.
19. Кияк С. Християнська етика/ Святослав Кияк. – Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 1997. – 240 с.
20. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2003. – 164 с.
21. Королевський Кирило. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / Кирило Королевський / пер. з фр. Я. Кравець. – Львів: Свічадо, 2014. – 512 с.
22. Климишин І. Вчені знаходять Бога / І. Климишин. – Івано-Франківськ: Духовний ін-т, 1993. – 83 с.
23. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. – К. : Видавництво Європейського університету, 2002. – 215 с.
24. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 1990. – 200 с.
25. Ляхович П. о. Діонісій. Історія спасіння. Дорога спільноти і Причастя / П. о. Діонісій Ляхович. – Куритиба – Бразилія: Вид-во оо. Василіян, 1991. – 94 с.
26. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. — 3-те вид. — К.: Либідь, 2001. — 384 с.
27. Марусин Мирослав, архієп. Божественна літургія / Мирослав Марусин. — Рим: Вид-во оо. Василіян, 1992. – 530 с.
28. Мудрий Софрон (владика), ЧСВВ. Публічне право церкви і конкордати / Софрон Мудрий. – Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2002. – 150 с.
29. Назар Н. Основи християнської етики: підручник для учнів 11-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / Наталія Назар, Марія Мельник. – Львів: Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ, 2015. – 290 с.
30. Назар Н. Споглядати улюбленого / Наталя Назар. – Жовква: Місіонер, 2016. – 320 с.

31. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. – Львів: Свічадо, 1999. – 104 с.
32. Ремері М. Твіти з Богом: Великий вибух, молитва, Біблія, секс, Хрестові походи, гріх, кар'єра... / пер. з англ. Н. Стасевич / Мішель Ремері. — Львів: Свічадо, 2016, – 444 с.
33. Свешников Владислав. Очерки христианской этики / протоиер. Владислав Свешников. — Москва: Лепта Книга, 2010. — 779 с.
34. Святий Августин. Сповідь /пер. з лат. Юрія Мушака / Августин Св. — К.: Основи, 1996. — 319 с.
35. Слобідський Пр. Закон Божий: Підручник для сім'ї та школи / Пр. Слобідський.— К.: Видавничий відділ УПЦ КП, 2003. — 654 с.
36. Християнська етика. Посібник для вчителів / За ред. Б. Г. Скоморського. – Святин, 1999. — 112 с.
37. Шахівська Т. Книга пам'яті. Небесна сотня. Герої не вмирають / Т. Шахівська. – Київ: Гіперіон, 2014. – 132 с.
38. Шевців І. Святі Тайни і їх здійснювання в українському обряді / о. Іван Шевців. – Мельборн – Австралія: Просвіта, 1982. – 158 с.
39. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Шевченко. – Харків : ВД “ШКОЛА”, 2014. – 576 с.
40. Шептицький А. Моральні чесноти // Львівські Архієпархіальні відомості / А. Шептицький. – Львів, 1935. – Ч. X. – С. 282–325.
41. Шостек А. Бесіди з етики / пер. з польс. С. Рудович / А. Шостек. – Львів: Свічадо, 1999. — 120 с.
42. Швейцер А. Культура и этика / пер. с нем. Н. А. Захарченко, Г. В. Колшанського. — М.: Прогресс, 1973. — 343 с.
43. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. – К.: Дух і літера, 2005. – 340 с.
44. Шпідлік Т. Духовність християнського Сходу / пер. з італ. Мар'яни Прокопович. – Львів: Видавництво ЛБА, 1999. – 496 с.
45. Giovanni Paolo II. Lettera Enciclica Evangelium Vitae, 25 marzo 1995 / Giovanni Paolo II. — Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1995. — 192 p.
46. Giovanni Paolo II. Lettera Enciclica Veritatis splendor, 6 agosto 1983 / Giovanni Paolo II. — Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1983. — 96 p.

Допоміжна

1. Аристотель. Никомахова етика / пер. з давньогр. В.Ставнюка, – Київ: Аквілон-Плюс, 2002. – 480 с.
2. Бердяев Н. О назначении человека / Н. О. Бердяев. – Париж: Современные записки, 1931. – 320 с.
3. Витівський М. Християнське виховання і навчання дітей / М. Витівський – Трускавець: Катехитична Комісія Самбірсько-Дрогобицької Єпархії УГКЦ, 2001. — 136 с.
4. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори / Г. Ващенко. – Дрогобич : Відродження, 1997. – 214 с.
5. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання : пед. нариси / О. І. Вишневський. – Львів : Львів. обл. пед. тов-во ім. Г. Ващенка, 1996. – 238 с.
6. Гончар О. Собор : роман / О. Т. Гончар. – Київ : Радянський письменник, 1968. – 240 с.
7. Гільдебранд Д. Етика / Д. Гільдебранд. – Львів. Видавництво УКУ, 2002. – 445 с.
8. Доріан П. На порогах змужніння / П. Доріан. – Львів: Свічадо, 1999. — 119 с.
9. Дзерович Ю. Катехитика / Ю. Дзерович. – Львів: ЛБА, 1939. — 119 с.

10. Життя у Христі: Моральна катехиза / упор. О. С. Шевчук. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. – 180 с.
11. Іван Павло II. Переступити поріг надії / пер. з польс. Надії Попач. – Львів: Свічадо, 1995. – 172 с.
12. Калашник А. Загальні методи вивчення предмету «Християнська етика». – Львів : [б. в.], 2003. – 191 с.
13. Катрій Ю. Перлини Східних Отців / Ю. Катрій. – Львів : Місіонер, 1998. – 344 с.
14. Кияк С. Християнська етика / С. Кияк. – Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного ін-ту, 1997. —240 с.
15. Кемпійський Т. Наслідування Христа / Тома Кемпійський. – Львів : Свічадо, 1996. – 312 с.
16. Кенеді Л. Етика для вищої школи. – Львів: [б. в.], 1995. — 44 с.
17. Козовик І. Антропологія / І. Козовик. – Івано-Франківськ: ІФТКДІ, 1997. — 384с.
18. Куаст Мішель. Шлях до успіху / М. Куаст. — Львів : Свічадо, 1994. — 242 с.
19. Крип'якевич Р. Етикет / Р. Крип'якевич. – Львів : ЛОНМІО, 1994. – 110 с.
20. Лужецький І. Отче наш / І. Лужицький. – Париж: [б. в.], 1982. – 174 с.
21. Любачівський М. Десять Божих Заповідей / М. Любачівський. – Львів: Києво-Галицька митрополія УГКЦ, 1992. – 96 с.
22. Ляхович Д. Лекції з метафізики / Д. Ляхович. – Львів: ЛБА, 1995. – 94 с
23. Мартіні Н. Зрілість – найважливіша проблема / Н. Мартіні. – Рим – Львів : Видво оо. Селезіян, 1992. – 107 с.
24. Мень О. Син Людський / О. Мень. – Львів : Свічадо, 2008. – 372 с. .
25. Мизь Р. Християнство, що це властиво? / Р. Мизь. – Львів: Свічадо, 1994. – 372 с.
26. Мончак І. Основні поняття етики / І. Мончак. – Львів : [б. в.], 1994. – 220 с.
27. Мудрий С. Катехитика: методичні вказівки до курсу «Основи християнської моралі» / С. Мудрий. – Івано-Франківськ: Івано-Франківська єпархія УГКЦ,1996. – 78 с.
28. Музичка І. Родина – перша школа / І. Музичка. – Брюссель; Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто: Вид-во Цент. управи СУМ. – 40 с.
29. Нагаєвський І. Батьки і діти / І. Нагаєвський. – Львів: Атлас, 1995. – 240 с.
30. Обер Ж.-М. Моральне богослов'я / Ж.-М. Обер. – Львів: Стрім, 1992. – 226 с.
31. Сверстюк Є.О. Блудні сини України / Євген Сверстюк. – К. : Знання, 1993. – 256 с.
32. Соловьев В. Духовные основы жизни (Spiritual Fundaments of Life) / В. Соловьев. – Брюссель: Изд-во «Жизнь с Богом», 1982. – 143 с.
33. Степовик Д. Релігії світу / Д. Степовик. – Київ: Б-ка українця,1993. – 112 с.
34. Степовик Д. Релігії, культури і секти світу : Посібник з релігієзнавства і сектознавства / Д. Степовик . – Київ : Б-ка українця, 1997. – 246 с.
35. Федорика Д. Етика / Д. Федорика. – Львів: Львівська духовна семінарія, 1993. – 220 с.
36. Шпіраго Ф. Католицький народний катехизм / пер. о. Я. Левицького. – Львів : Місіонер, 1997. – 597 с.
37. Pajer F. Religione. Introduzione Al Cristianesimo: Per il biennio / F. Pajer. – Torino: Editioni SEI, 1993. – 274 p.
38. Pajer F. Religione. Cristianesimo: Storia teologia etica per il triennio / F. Pajer. – Torino: Editioni SEI, 1995. – 504 p.

15. Інформаційні ресурси:

Сайт кафедри українознавства ЛНМУ, університетська Інтернет платформа misa.